

УДК 159.99

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.2\(52\).225428](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2020.2(52).225428)

Єлесіна М. О.

аспірантка кафедри практичної та клінічної психології,
старший викладач кафедри соціальних теорій
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
e-mail: melesina25@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5662-9789

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено огляд проблематики впливу індивідуально-типологічних особливостей особистості на ефективність діяльності. Сформовано актуальність дослідження. Розглянуто важливі складові та визначення основних положень. Проаналізовано та розкрито базисні погляди і положення дослідників щодо визначених понять. Зазначено співвідношення понять «індивідуально-типологічні особливості», «темперамент», «характер», «здібності», а також «ефективність діяльності». Підкреслено визначення індивідуального стилю діяльності. Визначено значимість і необхідність подальшого емпіричного дослідження обраної проблеми.

Ключові слова: індивідуально-типологічні особливості, темперамент, характер, здібності, ефективність діяльності.

Постановка проблеми. Останніми роками перед суспільством гостро стоїть проблема ефективності діяльності людини з урахуванням її індивідуально-типологічних особливостей, які знаходять своє відображення в темпераменті, характері, здібностях, а також у вікових і статевих особливостях. Актуальність дослідження обумовлена розвитком сучасного темпу і ритму життя та значною динамікою інформаційних технологій, завдяки чому умови людської діяльності повинні видозмінюватися, внаслідок чого існує вплив на ефективність особистості. Вивчення ефективності діяльності та її особливостей

у професійній сфері, а також чинників, що детермінують її, допоможе краще зрозуміти причини, що лежать в основі формування поняття. У поведінковому спілкуванні можна і потрібно передбачити особливості реакції осіб з різним типом темпераменту і адекватно на них реагувати з метою знайти і налагодити контакт, побудувати конструктивні відносини і уникнути конфліктів з людиною.

Н. А. Лаврова, аналізуючи вплив особистісних особливостей на ефективність та успішність професійної діяльності в системі «людина — людина», вказує, що суб'єкт трудової діяльності як особистість характеризується певною специфічною сукупністю стійкості особистісних утворень. У вітчизняній і зарубіжній психології зріс інтерес до дослідження професійних і особистісних якостей фахівців різних професій. М. В. Молоканов, І. Г. Сизова, Е. В. Юдіна відзначають залежність між особистісними якостями фахівця й ефективністю в професійній діяльності. У своєму дослідженні Е. В. Юдіна звертає увагу на те, що саме особистісні якості визначають модель особистості ефективного спеціаліста, яка становить успішність діяльності у роботі. Е. М. Псядло зазначає, що темперамент знаходить свій прояв у різних сферах діяльності, і окреслює різноманітні поведінкові акти, створюючи той чи інший індивідуально-типологічний стиль особистості.

Мета статті — аналіз існуючих робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників, спрямованих на вивчення ефективності особистості, також визначення і складові таких індивідуально-типологічних особливостей як темперамент, характер і здібності, а також перспектив подальших досліджень.

Викладення основного матеріалу. Проблема, яку зазначено в статті, цікавить людство довгий час. Інтерес до неї пов'язаний з очевидністю індивідуальних відмінностей між людьми. Психіка кожної людини унікальна. Її неповторність пов'язана як з особливостями біологічної та фізіологічної будови і розвитку організму, так і з єдиною в своєму роді композицією соціальних зв'язків і контактів.

Спираючись на роботи сучасних вітчизняних авторів, можна зазначити, що індивідуально-типологічні особливості є своє-

рідними властивостями психічної активності особистості, які виражаються в темпераменті. Вони утворюються в результаті системного узагальнення індивідуальних біологічних і соціально набутих властивостей, залучених у функціонування системи поведінки людини, а також її діяльності і спілкування. Вважається, що темперамент позначає динамічні і змістовні аспекти поведінки.

До біологічно обумовлених підструктур особистості належить, перш за все, темперамент. Коли говорять про темперамент, то мають на увазі багато психічних розходжень між людьми — розходження за глибиною, інтенсивністю, емоційною вразливістю та стійкістю, темпом, енергійністю дій і іншими динамічними, індивідуально-стійкими особливостями психічного життя, поведінки і діяльності. Проте темперамент і сьогодні залишається багато в чому спірною і невирішеною проблемою [10].

Однак при всій різноманітності підходів до проблеми вчені і практики визнають, що темперамент — біологічний фундамент, на якому формується особистість як соціальна істота. Темперамент відбиває динамічні аспекти поведінки, переважно вродженого характеру, тому властивості темпераменту найбільш стійкі і постійні в порівнянні з іншими психічними особливостями людини. Найбільш специфічна особливість темпераменту полягає в тому, що різні властивості темпераменту даної людини не випадково поєднуються одна з одною, а закономірно пов'язані між собою, утворюючи певну організацію [15].

Слід зазначити, що немає кращих і гірших темпераментів — кожен з них має свої позитивні сторони, і тому головні зусилля повинні бути спрямовані не на його виправлення, а на розумне використання в конкретній діяльності його основних переваг. Дослідники здавна робили спроби виділити типові особливості психічного складу різних людей, намагаючись звести все їх різноманіття до малого числа узагальнених портретів. Такі узагальнені портрети з глибокої давнини називали типами темпераментів. Такого роду типології були практично корисними, тому що з їх допомогою можна було передбачати поведінку людей з певним темпераментом у конкретних життєвих ситуаціях [9].

Інтерес до актуальної проблеми виник більше двох з половиною тисяч років тому. Так, про природу темпераменту висловлювалися різні точки зору, починаючи з Гіппократа і Галена, які виділили 4 типи темпераменту (ці типи практично незмінно дійшли до наших днів та активно використовуються в дослідженнях сучасних психологів); Е. Кречмер пов'язував природу темпераменту з хімічним складом крові, його теорію підтримали У. Мак-Дауголл і Т. Фурукова; А. Галлер ввів поняття збудливості і чутливості, а його учень Г. Врісберг пов'язав темперамент з особливостями нервової системи; І. П. Павлов експериментально підтвердив теорію про фізіологічну основу темпераменту; К. Сігов пов'язав відмінність темпераментних особливостей зі статурою, а В. Вундт з силою і швидкістю зміни емоцій [14].

Розквіт вивчення цієї проблеми відбувся у ХХ ст., після того, як І. П. Павлов обрав вектор дослідження на вивчення властивостей і типу нервової системи та зіставив їх з типологією, запропонованою Гіппократом. Він теоретично обґрунтував і експериментально підтвердив взаємозв'язок темпераменту і динамічних властивостей центральної нервової системи. Ним було виділено три основні властивості нервової системи: сила (збудження — гальмування), рівноваженість і рухливість нервових процесів.

Б. М. Теплов сформулював припущення про те, що темперамент визначається властивостями нервової системи. Він запропонував трьохфакторну структуру темпераменту, яка складається з таких компонентів: емоційна збудливість; вираження емоцій; загальна швидкість рухів. При цьому автор відзначав, що достатні підстави для синтезу наявного знання про психодинамічні і нейродинамічні характеристики темпераменту ще не визначені і попереджав про можливість помилкового отождолення психологічних характеристик і властивостей нервової системи у визначенні темпераменту.

В. Д. Небиліцин, а пізніше його учень В. М. Русалов (1985) у результаті досліджень виокремили дві підструктури: загальну активність і емоційність. Перша являє собою компонент більш високоорганізованої структури — інтелекту, а друга — компонент характеру. Як зазначає Мерлін, темперамент не може

вивчатися лише як генотипічне явище. Він є засобом, яким можна керувати, і таким, який до певних меж можна ком-пенсувати. Концепцію В. С. Мерліна відносять до психологіч-них теорій темпераменту. Тож, резюмуючи, можна сказати, що темперамент є окремим рівнем у загальній системі інтегральної індивідуальності [13].

Немалий внесок у вивчення цього питання внесли роботи та-ких сучасних дослідників, як Л. М. Собчик, Е. М. Мастюкова, Н. В. Черепкова та ін. З досліджень Л. М. Собчик випливає, що вже з перших днів існування дитини можна говорити про темперамент, який проявляється темпом психічних процесів, їх емоційним забарвленням і спрямованістю активності пере-важно на оточення або всередину себе. На самих ранніх ета-пах розвитку можна відзначити швидкість або повільність дій, самостійність або невпевненість у прийнятті рішень, перева-жання смішливості або плаксивості, товариськості або замкну-тості. Ці ранні і дуже міцні прояви зазвичай зараховуються до темпераменту людини, пов'язаного з її конституціональними особливостями, тобто тими властивостям психіки людини, які проявляються на базі вроджених, переданих у спадок, біоло-гічних властивостей індивіда. Таким чином, базові властивості особистості виростають з біологічних умов і проявляються на перших етапах тим, що зазвичай називають темпераментом. Тож, резюмуючи, можна сказати, що темперамент є окремим рівнем у загальній системі інтегральної індивідуальності [7].

Як зазначає Е. М. Псядло, темперамент знаходить свій про-яв у різних сферах діяльності й окреслює різноманітні поведін-кові акти, створюючи той чи інший індивідуально-типологіч-ний стиль. Однак слід вказати на такий факт: люди з різними типами темпераменту зовсім по-різному включаються в кон-кретні види діяльності. Саме у спільній діяльності вплив тем-пераменту є більш чітким і значущим, а також знаходить своє відображення в ефективності та надійності [11].

Характер нерідко порівнюють з темпераментом, а в деяких випадках розглядають ці поняття як тотожні. Темперамент має суттєвий вплив на формування характеру і поведінки людини, іноді визначає її вчинки та загалом індивідуальність, тому пов-

ністю відокремити темперамент від особистості не можна. Він виступає ніби сполучною ланкою між організмом, особистістю і пізнавальними процесами [17]. У світовій психологічній науці існують чотири точки зору на співвідношення між собою цих двох понять: ототожнення характеру і темпераменту (Е. Кречмер, А. Ружицький); протиставлення характеру і темпераменту, підкреслення антагонізму між ними (П. Вікторов, В. Віреніус); визнання темпераменту елементом характеру, його ядром, незмінною частиною (С. Рубінштейн, С. Городецький); визнання темпераменту природною основою характеру (Л. С. Виготський, Б. Г. Ананьєв).

З огляду наукового простору, всі ці чотири положення не позбавлені підстави. Загальною і для характеру, і для темпераменту є залежність від фізіологічних особливостей людини, в тому числі і від вроджених факторів. Темперамент істотно тісніше пов'язаний з властивостями нервової системи, але й на формування характеру ці особливості теж впливають, хоча б за рахунок впливу темпераменту [1].

Фізіологічною основою характеру є сплав рис типу вищої нервової діяльності і складних стійких систем тимчасових зв'язків, вироблених в результаті індивідуального життєвого досвіду. Риси характеру виникають тоді, коли темперамент вже досить розвинений. Вже з цієї причини ототожнювати характер і темперамент не варто. З іншого боку, зрозуміло, що саме темперамент позначається на формуванні характеру, а не навпаки [16].

Темперамент визначає в характері такі риси як: врівноваженість, пристосовність, поведінкова рухливість або інертність, ставлення до нового, працьовитість. Однак темперамент не визначає характер повною мірою. У людей з однаковими властивостями темпераменту може бути абсолютно різний характер. Особливості темпераменту лише можуть сприяти або протидіяти формуванню тих чи інших рис характеру. Властивості темпераменту іноді можуть деякою мірою навіть приходити в протиріччя з характером. Наприклад, люди з сильною нервовою системою можуть бути ледачими, а зі слабкою, навпаки, працьовитими.

В особистості зі сформованим характером темперамент перестав бути самостійною формою прояву, а стає його динамічною стороною, полягаючи в певній емоційній спрямованості властивостей характеру, певній швидкості перебігу психічних процесів і проявів особистості, певній характеристиці виразних рухів і дій особистості [4].

Характер формується, розвивається і змінюється протягом всього життя людини, має незліченну кількість зв'язків, пов'язаних з соціальним середовищем, відносинами з цим середовищем. Разом з цим слід сказати, що темперамент — це швидше індивідуальні властивості людської психіки, якими визначається психічна діяльність особистості. Так, під темпераментом мається на увазі сукупність вроджених властивостей людини, а під характером — узагальнення набутих протягом життя якостей [2].

Можна спостерігати, що при рівних зовнішніх умовах різні люди з неоднаковим ступенем ефективності набувають знання, вміння та навички. Там, де одна людина все схоплює на льоту, інша витрачає багато часу і сил. Один досягає вищого рівня майстерності, а інший при всьому своєму намаганні — лише певного середнього рівня. Є деякі види діяльності, наприклад, мистецтво, наука, спорт, в яких успіху може досягти тільки людина з певними здібностями. Таким чином, можна зазначити, що здібностями є психічна властивість особистості, що відбиває прояви таких її особливостей, які дозволяють успішно займатися і опановувати одним або декількома видами діяльності [19].

Здібності, знання, вміння і навички взаємопов'язані, але не тотожні. стосовно знань, умінь і навичок, майстерності здатності людини виступають як можливість з тим або іншим ступенем швидкості та ефективності їх здобувати й поглиблювати. Здібності виявляються не в знаннях, уміннях і навичках, а в динаміці їх придбання та розвитку, швидкості, легкості і міцності оволодіння майстерністю і вдосконаленні її. Слід зазначити, що здібності — це можливість, а той чи інший рівень майстерності в конкретній справі — це діяльність [12].

Проблема полягає в тому, що здібності людини виявляються лише в діяльності, при цьому лише в тій, яка не може здійсню-

ватися без відповідних здібностей. Якщо яка-небудь якість або сукупність якостей особистості відповідає вимогам діяльності або формується під впливом цих вимог, то це дає підставу розглядати цю індивідуально-психологічну особливість особистості як здатність.

Вивчаючи конкретно-психологічну характеристику різних здібностей, ми можемо виділити загальні якості, які відповідають вимогам не однієї, а багатьох видів діяльності, і спеціальні якості, що відповідають більш вузькому колу вимог даної діяльності. У структурі здібностей деяких індивідів ці загальні якості можуть бути винятково яскраво виражені, що дає можливість говорити про наявність у людей різнобічних здібностей, про загальні здібності до широкого спектра різних здібностей, спеціальностей, занять [6].

Перш ніж розглядати ефективність діяльності, слід підкреслити, що будь-яка діяльність характеризується певним стилем. Поняття стилю діяльності містить обумовлену типологічними особливостями стійку систему способів, яка складається у людини, що прагне до найкращого здійснення певної діяльності. Це відображається в індивідуально-своєрідній системі психологічних засобів, до яких свідомо чи стихійно вдається людина з метою найкращого зрівноважування своєї індивідуальності з предметними зовнішніми умовами діяльності.

Індивідуальний стиль діяльності людини за своїми динамічними особливостями зазвичай відповідає її темпераменту. Але така відповідність спостерігається не завжди. Між динамічними особливостями темпераменту та індивідуальним стилем діяльності можуть існувати певні розбіжності. Наприклад, будучи флегматиком, людина може бути вимушена займатися діяльністю, виконання якої вимагає від неї прояву динамічних особливостей, властивих сангвініку. Буває і навпаки, сангвінік, займаючись чимось, змушений вести себе як флегматик. У цих випадках людина, виконуючи відповідну роботу, буде відчувати себе напружено і незатишно та швидше за все буде втомлюватися, допускати в роботі чимало помилок. Якщо темперамент і індивідуальний стиль діяльності людини відповідають один одному, то можна припустити, що людина в роботі

відчуває себе досить комфортно, отримує від неї задоволення і демонструє підвищену працездатність [3].

Згідно з С. Л. Рубінштейном, трудова діяльність є основним, історично первинним видом людської діяльності, а В. М. Дружинін працю визначає як доцільну діяльність з перетворення навколишнього світу для задоволення потреб людини. Праця повинна сприяти розвитку особистості людини, приносити їй радість і задоволення від досягнутих результатів. Як підкреслює А. К. Маркова, професіоналізм може бути описаний через співвідношення мотиваційної та операційної сфер, і відображатися як у високих результатах діяльності, так і у станах людини. Тому виділяють дві групи критеріїв ефективності: 1) зовнішні (об'єктивні) критерії, які орієнтовані на оцінку результативності виконання професійного завдання; 2) внутрішні, психологічні критерії оцінки діяльності.

Розширенню поняття ефективність на інші сфери діяльності сприяла праксеологія. Т. Котарбінський, який вважається засновником праксеології як області наукових досліджень, визначив її як загальну теорію ефективної організації діяльності. Про прийоми ефективних дій замислювалися завжди, але до XIX ст. не було дисципліни, яка займалася б цією проблематикою систематично. Епізодично умови ефективності зазначалися в етичних, методологічних, економічних творах, а також були представлені у вигляді афоризмів або прислів'їв.

Ключовою ідеєю праксеології є позиція, яку Котарбінський визначав терміном «практичний реалізм», тобто такою позицією, що враховує реальність при виконанні певних чи взагалі будь-яких дій. Подальший розвиток це поняття набуло в роботах Я. Зеленевського. Він розглядав ефективність, вигідність і економічність як основні критерії «вправної» діяльності. Цей автор ототожнює ефективність і доцільність. А також вводить міру ефективності як відношення сумарної цінності фактичних результатів діяльності до очікуваної сумарної цінності відповідних цілей. Він визначає ефективність не просто як відношення між результатом і метою, а як відношення, опосередковане цінностями, але він не зводить їх виключно до матеріальних цінностей [8].

В. А. Чікер розглядала поняття «ефективність» праці більш широко в порівнянні з продуктивністю. Зазначила його як всеосяжне, яке включає максимальну кількість оцінок, виходячи з широти і різноманітності результативності праці; поняття ж «продуктивності» для неї є більш особливим і відображає лише певні аспекти цієї праці. Досліджуючи зв'язок інтелектуальних особливостей особистості з ефективністю діяльності інженерів, вона внесла пропозицію визначати ефективність як комплексну характеристику професійної діяльності, виражену в кількісно-якісних показниках, а також детерміновану інтегральними властивостями людини як особистості.

Поняття ефективності застосовується для оцінки успішності професійної діяльності. А. К. Маркова до оцінки ефективності праці, поряд з іншими об'єктивними показниками, відносить якість і надійність. Фахівці в галузі ергономіки та інженерної психології, такі як А. О. Крилов і Г. В. Суходольський, підкреслюють, що підвищення ефективності людино-технічних систем неможливе без забезпечення високої працездатності та надійності оператора [5].

Розглядаючи поняття діяльності та підходи до її вивчення, Г. В. Суходольський та А. К. Маркова пропонують розрізняти об'єктивні та суб'єктивні результати праці. До об'єктивних вони відносять: продуктивність (кількість продукції, виробленої в одиницю часу); трудомісткість (час, який був витрачений на одиницю продукції); якість (відповідність продукції вимогам технології); надійність та інше. До суб'єктивних (психологічних, особистісних) показників праці відносять: зацікавленість людини у праці; задоволеність працею; соціальний статус (формальний та неформальний), який був досягнутий людиною в праці; самооцінку; психологічну ціну праці (величину психологічних і фізіологічних зусиль); міру напруженості психічних функцій і процесів, що забезпечує досягнення потрібного результату.

В. Д. Шадріков, який реалізував функціональний підхід до діяльності, висунув формулу нормативних способів соціальної діяльності, що відповідають характеристиці діяльності як праці, параметрами якої є продуктивність, якість та надійність.

Вплив на успішну ефективність діяльності особистості здійснюється через певну парадигму, що розвивається в залежності від численних аспектів особистості, поєднання її рис і особливостей. Прояв ефективності в професійній діяльності — це, перш за все, наявність спеціальних навичок і знань, що характеризують фахівця, чий розвиток протікає в рамках певної діяльності [18]. Саме тому індивідуально-типологічні особливості особистості безпосередньо впливають на успішність діяльності, адже без них неможливо засвоєння знань і досягнення ефективності праці. Тобто діяльність людини визначається особистісними якостями, які сприяють вдалому старту і високим досягненням. Крім того, велику роль відіграють професійне й особистісне самовизначення як самостійний вибір і реалізація професійних перспектив, які передбачають конкретну діяльність, що визначається умовами праці та специфікою виробничих відносин.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Визначено та розкрито сутність основних складових індивідуально-типологічних особливостей та їх вплив на ефективність діяльності. Резюмуючи вищевикладене та аналізуючи праці видатних дослідників, можна визначити, що ефективність особистості в професійній діяльності багато в чому детермінована відповідністю її індивідуально-типологічних особливостей, що виявляються в темпераменті, характері, здібностях, вимогах професії. Ці особистісні індивідуально-типологічні особливості знаходять своє відображення в ефективності діяльності та впливають на професійне самовизначення і професійний розвиток, інтеграцію в професійне середовище, професійну самореалізацію людини.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є проведення емпіричного дослідження впливу індивідуально-типологічних особливостей на ефективність діяльності.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.

2. Батаршев А. В. Диагностика темперамента и характера / А. В. Батаршев. — 2-е изд. — 2007. — Серия: Практическая психология.
3. Белоус В. В. Функциональная роль типа темперамента в индивидуальной и совместной деятельности людей // Вопр. психол. — 1984. — № 4. — С. 102–107.
4. Богословский В. В. Общая психология: учебное пособие. — М.: Просвещение, 2010. — 284 с.
5. Дружилов С. А. эффективность деятельности и индивидуальный ресурс профессионального развития // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. — 2014. — № 4. — С. 161–164.
6. Дудин С. И. О связи темперамента с общими способностями // Психол. журн. — 1994. — Т. 15, № 2. — С. 165–170.
7. Ильин Е. П. Дифференциальная психология профессиональной деятельности. — СПб: Питер, 2008. — 432 с.
8. Климов Е. А. Психология профессионала: Избранные психологические труды. — М.: Изд-во МПСИ; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. — 456 с.
9. Обозов Н. Н. Типы личности, темперамент и характер: методическое пособие. — СПб., 1998.
10. Психология индивидуальных различий / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. Я. Романова. — М.: ЧеРо, 2000. — 776 с.
11. Псядло Э. М. Темперамент и характер в истории медицины и психологии / Е. М. Псядло. — 3-е изд., дополненное. — Одесса: ВМВ, 2012. — 320 с.
12. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. — СПб: Питер, 2000 — 712 с.
13. Семиченко В. А. Психология: Темперамент. — К.: Форміка, 2001. — 168 с.
14. Burt C. The analysis of temperament / Brit. // J. of medical psychology. — 1937. — V. 17. — P. 158–188
15. Eysenck H. J. The structure of human personality. — London, 1971.
16. Farley F. H. The big T in personality // Psychology Today. — 1986. — № 5. — P. 44–52.
17. Fehr E., Fischbacher U. Social Norms and Human Cooperation // Trends in Cognitive Sciences. — 2004. — 8. — P. 185–190.
18. Jung C. J. Psychological Types // The Collected Works of G. G. Jung. — N. Y. : Princeton University Press, 1971. — V. 6.
19. Reynolds K. J., Subasic E., Tindall K. The problem of behaviour change: From social norms to an ingroup focus // Social and Personality Psychology Compass. — 2015. — 9. — P. 45–56. doi: 10.1111/spc3.12155.

REFERENCES

1. Ananov B. G. (2001) Chelovek kak predmet poznaniya [Human as an object of consciousness] Spb. [in Russian]
2. Batarshov A. V. (2007) Diagnostika temperamenta i haraktera [Diagnostics of temperament and character] [in Russian]

3. Belous V. V. (1984) Funktsionalnaya rol tipa temperamenta v individualnoy i sovmestnoy deyatel'nosti lyudey [The functional role of the type of temperament in the individual and joint activities of people] [in Russian]
4. Bogoslovskiy V. V. (2010) Uchebnoe posobie: Obschaya psikhologiya [Teaching aid: general psychology] — Moscow [in Russian]
5. Druzhilov S. A. (2014) Effektivnost deyatel'nosti i individualnyy resurs professional'nogo razvitiya [Performance efficiency and individual resource for professional development] — Moscow [in Russian]
6. Dudin S. I. (1994) O svyazi temperamenta s obshchimi sposobnostyami [On the connection of temperament with general abilities] — Moscow [in Russian]
7. Ilin E. P. (2008) Differentsial'naya psikhologiya professional'noy deyatel'nosti [Differential psychology of professional activity] — SPb. [in Russian]
8. Klimov E. A. (2003) Psikhologiya professionala: Izbrannyye psikhologicheskie trudy [Psychology of the Professional: Selected Psychological Works] — Voronezh [in Russian]
9. Obozov N. N. (1998) Tipy lichnosti, temperament i karakter: Metodicheskoe posobie [Personality types, temperament and character: Methodological guide] — SPb. [in Russian]
10. Psikhologiya individualnykh razlichiy [Psychology of individual differences] / Yu. B. Gmpenreyter i V. Ya. Romanova (2000) — M. [in Russian]
11. Pysadlo E. M. (2012) Temperament i karakter v istorii meditsiny i psikhologii [Temperament and character in the history of medicine and psychology] — Odessa [in Russian]
12. Rubinshteyn S. L. (2000) Osnovy obschey psikhologii [Fundamentals of General Psychology] — SPb [in Russian]
13. Semichenko V. A. (2001) Psikhologiya: Temperament [Psychology: Temperament] — Kiev [in Russian]
14. Burt C. The analysis of temperament. — Brit. J. of medical psychology. — 1937, V. 17. — P. 158–188
15. Eysenck H. J. The structure of human personality. — London, 1971.
16. Farley F. H. The big T in personality // Psychology Today. — 1986. — № 5/- P. 44–52
17. Fehr E., Fischbacher U. Social Norms and Human Cooperation // Trends in Cognitive Sciences. 2004. 8. P. 185–190.
18. Jung C. J. Psychological Types // The Collected Works of G. G. Jung. — N. Y. : Princeton University Press, 1971, V. 6.
19. Reynolds K. J., Subasic E., Tindall K. The problem of behaviour change: From social norms to an ingroup focus // Social and Personality Psychology Compass. 2015. 9. P. 45–56. doi: 10.1111/spc3.12155.

Елесина М. А.

аспирантка кафедры практической и клинической психологии,
старший преподаватель кафедры социальных теорий
Одесского национального университета имени И. И. Мечникова

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ
ВЛИЯНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНО-ТИПОЛОГИЧЕСКИХ
ОСОБЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

В статье представлен обзор проблематики влияния индивидуально-типологических особенностей личности на эффективность деятельности. Сформулирована актуальность исследования. Рассмотрены важные составляющие и определения основных положений. Проанализированы и раскрыты базисные взгляды и положения исследователей определенных понятий. Определено соотношение понятий «индивидуально-типологические особенности», «темперамент», «характер», «способности», а также «эффективность деятельности». Подчеркнуто определение индивидуального стиля деятельности. Определена значимость и необходимость дальнейшего эмпирического исследования выбранной проблемы.

Ключевые слова: индивидуально-типологические особенности, темперамент, характер, способности, эффективность деятельности.

Yelesina M. O.

Postgraduate student of the Department of Practical
and Clinical Psychology,
Senior Lecturer, Department of Social Theories
Odessa National Mechnikov University

**THE THEORETICAL ANALYSIS OF THE INDIVIDUAL-
TYPOLOGICAL PERSONAL FEATURES INFLUENCE
ON THE ACTIVITY EFFICIENCY PROBLEM**

The article presents a theoretical look on the problem of the infusion of individual-typological features on the performance efficiency. It is reflected in science through some native and foreign scientific glances, so that they can be understood together. It is designated the main warehouse individual-typological features day and the efficiency of the activity inflow is given. The preliminaries relevance is amortized by the

rapid pace development and life rhythm and the significant information technologies dynamism. It is the reason why people think of the human dignity of guilt of the species, mostly is very effective. The object of investigation is the interchange of individual-typological features and efficiency of professional performance. The subject of this work is an individual-typological specialty. The aim of the article is an analysis of current of native and foreign scientists' works, directed to the efficiency specialties development. It is also the designation and storage of such individual-typological features as temperament, character and health, as well as the perspectives for the future. The environment is attributed to an understanding of an individual people's style, who, behind their dynamic features, appeal to the individual temperament. The area of praxeology has been developed, as it has taken the openness of efficiency in other spheres of activity. The understanding of efficiency is seen as the main warehouse assessment of the professional performance success. It is presented the value of the efficiency and the complex characteristics of professional performance, which is rotated in the most significant indicators and determined by the integral people powers as a special feature. It is summarized that the effectiveness of the specialty in professional activity is rich, consequently it is determined by the individual-typological features variety appeared in temperament, character, health, and professionalism. The investigating perspective in this direction is to carry out an empirical research of the individual-typological features influence on the efficiency of performance.

Key words: individual typological features, temperament, character, abilities, efficiency of activity.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2020